

Міністерство освіти та науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Соціологічний факультет

Арбеніна В.Л.

Методичні матеріали з курсу
"Загальна соціологія"
для студентів заочної форми навчання

2009

Цілі та завдання курсу

Вивчення курсу з загальної соціології ставить за мету надати студентам базові уявлення щодо механізмів функціонування суспільства, існуючих підходів до його структурування, категоріального апарату, які у подальшому будуть поглиблені в процесі вивчення спеціальних соціологічних дисциплін.

В результаті вивчення курсу студенти мають:

- опанувати базові соціологічні категорії;
- одержати уявлення щодо того "як можливе суспільство", завдяки чому воно виникає і функціонує як системна цілісність;
- засвоїти основні теоретико-методологічні підходи до аналізу соціальної структури та соціальної стратифікації суспільства;
- одержати уявлення щодо інституційної структури суспільства, ролі та функцій головних інститутів суспільства.

Форми роботи та їх оцінювання

Навчальний курс складається з трьох модулів й передбачає його вивчення протягом III та IV семестрів.

Курс включає такі форми роботи:

- лекційні та семінарські заняття (20 годин);
- виконання контрольної роботи (III семестр);
- підготовка курсової роботи (IV семестр);
- захист курсової роботи (IV семестр);
- залік (екзамен) за програмою I та II модулів (III семестр);
- екзамен за програмою усього курсу (IV семестр)

Порядок оцінювання

Вид роботи	Бали
1. Контрольна робота	20
2. Курсова робота	30
3. Захист курсової роботи	10
4. Екзамен / залік	40

Навчальний план курсу

	Кількість годин
Модуль I. Суспільство як цілісна система	
Тема 1. Суспільство з позицій соціологічного підходу	2
Тема 2. Культура та суспільство	2
Тема 3. Особистість у системі соціальних зв'язків	2
Модуль II. Соціальна структура суспільства	
Тема 4. Соціальні групи як складові соціальної структури	2
Тема 5. Соціальна стратифікація та соціальна нерівність	4
Модуль III. Інституційні та організаційні основи соціального життя	
Тема 6. Соціальні інститути	4
Тема 7. Соціальні організації і соціальний контроль	2
Тема 8. Соціальні зміни та соціальна стабільність суспільства	2

Тематичний план курсу

Тема 1. Суспільство з позицій соціологічного підходу

Дискусія щодо місця категорії «суспільство» в системі соціологічного знання й визначенні предмету соціології. Пошук відповіді на питання: «Як можливе суспільство?» як одна із сутнісних проблем соціології.

Еволюція уявлень щодо природи суспільства в історії розвитку філософсько-соціологічної думки: механістичні, органістичні, психологічні теорії суспільства, марксистська концепція суспільства, сучасні уявлення щодо суспільства.

Суспільство як складна система взаємозв'язків та взаємовідносин між людьми. Соціальна дія як першооснова суспільства. Анатомія соціальної дії. Типи соціальних дій за М. Вебером. Соціальні зв'язки та їх різновиди: соціальні контакти та соціальна взаємодія. Соціальні відносини: поняття, головні особливості.

Інституціоналізація як процес формування та закріплення форм організації та впорядкування взаємовідносин між членами суспільства. Формування соціальних інститутів як результат процесів інституціоналізації.

Головні ознаки суспільства. Класифікації типів суспільств та їхні підстави. Характеристика головних типів суспільств, представлених в історії розвитку людства.

Взаємозв'язок природи та суспільства. Зміна соціальних парадигм щодо ролі природи у життєдіяльності суспільства. Теорія коеволюції як сучасний погляд на принципи відношення людства до природного середовища.

Суспільство та культура: існуючі в сучасній науці погляди щодо співвідношення цих феноменів. Суспільство як соціокультурна система.

Суспільство як цілісний соціальний організм. Сутність системного підходу до аналізу суспільства, структурно-функціональна та конфліктна парадигми функціонування суспільства. Макро- та мікро соціологічний підхід до аналізу суспільства як принципово відмінні стратегії його дослідження.

Тема 2. Культура і суспільство

Поняття культури: історичний розвиток та сучасні інтерпретації. Класифікація існуючих дефініцій культури.

Співвідношення природи та культури.

Взаємовідносини суспільства та культури: сутність існуючих позицій щодо цієї проблеми.

Розуміння суспільства як єдності культури та форм соціальності (соціокультурний підхід).

Роль культури в забезпеченні інтеграції суспільства в системну цілісність. Функції культури.

Характеристика культури як ціннісно-нормативної системи, що забезпечує регуляцію процесів соціальної взаємодії. Поняття соціальної норми та її функції. Правові та моральні норми: загальне та відмінне в їх регулятивному впливові. Цінності як регулятори соціальної взаємодії та поведінки особистості.

Культура як система значень, символів та смислів. Основні елементи культури як символічної системи.

Різновиди культури: національна культура, субкультура, контркультура, масова та елітарна культура, спеціалізовані культури (політична, правова, економічна та ін.)

Сфера культури та її структура.

Культура та цивілізація: поняттєва тотожність або відмінність?

Тема 3. Особистість у системі соціальних зв'язків

Поняття особистості в соціології. Співвідношення понять людина, особистість, індивід, індивідуальність.

Основні теоретичні концепції особистості: рольові теорії, теорії "дзеркального Я", біхевіористичні теорії, марксистська концепція.

Соціальний статус особистості як визначення її позиції в соціальній системі. Аскриптивний (приписаний) та досяжний статуси особистості. Соціальні ролі як очікувана суспільством, групами поведінка особистості, що має певний статус. Механізми забезпечення рольової поведінки. Рольові набори та рольові конфлікти.

Соціалізація особистості. Співвідношення соціалізації та індивідуалізації особистості. Соціалізація як цілеспрямований (навчання, виховання) та стихійний вплив різноманітних факторів. Структура процесу соціалізації: адаптація, інтеріоризація та формування особистісних якостей. Основні чинники та канали соціалізації. Агенти та інститути соціалізації.

Внутрішні детермінанти соціальної поведінки особистості. Потреби, інтереси, цінності, ціннісні орієнтації як елементи духовної структури особистості. Ієрархічна структура потреб (концепція А. Маслоу), диспозиційна концепція поведінки особистості В.О. Ядова.

Типологічний аналіз особистості. Особливості соціологічної типологізації. Ідеальний, базисний та модальний типи особистості. Соціальна спрямованість особистості як предмет соціологічного аналізу.

Особистість як суб'єкт соціальних відносин, соціальної творчості. Концепція соціальної активності особистості О.О. Якуби: поняття соціальної активності особистості, її види, рівні. Критерії та показники соціальної активності.

Девіантна поведінка особистості.

Девіація як відхилення від нормативних очікувань соціальної спільноти. Концепція Е. Дюркгейма щодо соціальних функцій девіації.

Основні різновиди девіантної поведінки та їх характеристика.

Пояснення причин девіації з позицій різних теоретичних підходів. Стан аномії суспільства як причина девіацій. Типи девіації за Р. Мертоном.

Тема 4. Соціальні групи як складові соціальної структури суспільства та суб'єкти соціального життя.

Віднесення індивідів до відповідних соціальних груп як головний принцип соціологічного аналізу.

Поняття соціальної групи, його місце в системі соціологічного знання. Підстави виокремлення соціальних груп. Номінальні групи (соціальні категорії) як продукти наукової класифікації. Дискусія щодо реальності існування суспільних макрогруп: позиція прибічників структурно-функціональної та конструктивістської парадигм. Умови перетворення номінальних груп у реально існуючі суб'єкти соціального життя. Процес становлення соціальної зрілості суспільних макрогруп та його ознаки.

Дослідження соціального складу суспільства, ролі та становища соціальних груп у соціальній системі як один із вимірів соціальної структури суспільства. Різновиди соціальних груп та підстави їх класифікації.

Загальна характеристика соціально-демографічної структури суспільства.

Стать як соціогендерна ознака. Специфіка соціогендерного підходу до дослідження становища чоловіків та жінок у суспільстві.

Вік як соціальна характеристика особистості. Класифікація вікових груп. Відмінності у ролі та становищі вікових груп у суспільстві як предмет соціологічного аналізу вікової структури суспільства. Ейджеїзм як форма дискримінації, що здійснюється однією або декількома віковими групами по відношенню до інших вікових груп.

Молодь як специфічна соціально-демографічна група, вікові межі молоді, специфіка її свідомості та поведінки. Соціологічний аналіз міжпоколінної взаємодії.

Люди похилого віку як специфічна соціально-демографічна група. Соціальні та соціально-психологічні проблеми старіння. Становище людей похилого віку як суттєва характеристика стану суспільства.

Загальна характеристика поселенської структури суспільства. Що робить населення міст, селищ тощо поселенською спільнотою? Основні відмінності міського та сільського способів життя. Місто як соціальний організм.

Етнічні групи як складові соціальної структури суспільства. Поняття етнічної групи. Становище етнічних груп у економічній та політичній системі суспільства, в системі міжетнічних відносин як предмет соціологічного аналізу. Конфліктогенні фактори розвитку міжетнічних відносин.

Тема 5. Соціальна стратифікація та соціальна нерівність

Соціальна нерівність як основа структурування суспільства. Індивідуальна та соціальна, ієрархічна та неієрархічна нерівності: сутність, принципові відмінності.

Функціональний, конфліктний та еволюційний підходи до пояснення причин соціальної нерівності та її ролі у суспільному розвитку. Інституціональні та соціокультурні механізми забезпечення існуючої соціальної диференціації та вирівнювання соціальних позицій індивідів та груп.

Класова теорія диференціації суспільства: концепції К. Маркса, М. Вебера, сучасні підходи до дослідження класової структури суспільства.

Соціальна стратифікація: поняття, сутність. Історичні типи соціальної стратифікації. Типи конфігурації ієрархічної побудови суспільства та їхні наслідки.

Особливості класового та стратифікаційного підходу до аналізу структури суспільства. Співвідношення понять: клас, соціальний клас, соціальні страти, статусні групи.

Критерії та підстави виокремлення вищого, середнього та нижчого класу суспільства. Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності П. Сорокіна.

Характеристика складу вищого, середнього та нижчого класів сучасних західних суспільств, їхнього співвідношення. Структура, роль та функції середнього класу в цих суспільствах.

Особливості розвитку соціальної структури в пострадянських суспільствах. Соціально-класові утворення і поляризація суспільства в Україні.

Поняття маргінальності та маргінального статусу особистості чи групи. Чинники маргіналізації та її наслідки.

Соціальна мобільність як процес переміщення між ієрархічно і функціонально організованими елементами соціальної структури. Вертикальна та горизонтальна, міжгенераційна та внутрішньогенераційна мобільність. Канали та чинники соціальної мобільності. Стан та умови соціальної мобільності населення України.

Тема 6. Соціальні інститути суспільства

I. Поняття "соціальний інститут": різні підходи до його інтерпретації. Структурні складові соціальних інститутів.

Класифікація соціальних інститутів та сфери їхньої діяльності. Функції та дисфункції соціальних інститутів. Становлення соціальних інститутів як результат процесу інституалізації.

II. Загальна характеристика інституційної структури суспільства.

Поняття економіки як соціального інституту. Економічна сфера як підсистема суспільства, її елементи.

Види інститутів, що забезпечують функціонування економічної сфери суспільства. Функції економічних інститутів. Структурні складові економічних інститутів. Економічні потреби, інтереси, цінності різних соціальних груп, їхня поведінка в економічній сфері як предмет соціологічного аналізу.

Політика як соціальний інститут.

Політична сфера суспільства та комплекси політичних інститутів, що забезпечують її функціонування. Функції політичних інститутів. Структурні складові політичних інститутів.

Влада як основа та мета політики. Суб'єкти політичної влади. Поняття легітимності влади та засоби її досягнення. Масова політична свідомість, поведінка та політична культура як фактори інституалізації політико-владних відносин у суспільстві.

Інститут сім'ї та специфіка її соціологічного аналізу.

Сім'я як складний соціальний феномен. Ознаки сім'ї як інституту та малої групи. Функції сім'ї. Структура та типи сім'ї. Соціологічний аналіз сімейно-шлюбних відносин: цілі, завдання, проблемні ситуації. Тенденції розвитку сучасної сім'ї.

Освіта як соціальний інститут.

Поняття освіти як процесу, результату, соціального інституту. Структурні складові інституту освіти. Провідні світові тенденції у розвитку системи освіти. Сучасна ситуація в освітній сфері України.

Засоби масової інформації як соціальний інститут.

Поняття "соціальна інформація" та "соціальна комунікація": їхнє співвідношення.

Масові комунікації: сутність, функції, головні тенденції розвитку. Структурний аналіз процесу комунікації.

Специфіка основних засобів масової інформації: телебачення, преси, радіо.

Поняття аудиторії засобів масової інформації: її типологія, методи вивчення. Соціологічний аналіз ефективності засобів масової інформації.

Релігія як соціальний інститут.

Релігія як форма суспільної свідомості, засіб практично-духовного освоєння світу, світогляд та соціальний феномен, що відображає певну сферу життя індивіда та суспільства.

Роль інституту релігії в суспільній системі, її функції. Структурні елементи релігії як соціального інституту. Релігійність як предмет соціологічного аналізу. Релігійна ситуація в сучасному українському суспільстві.

Тема 7. Соціальні організації і соціальний контроль

Організованість як властивість, що притаманна соціальній системі, та її прояви на індивідуальному, груповому та соціетальному рівнях. Особливості неорганізованої маси

Поняття соціальної організації. Проблема співвідношення соціальної організації та соціального інституту. Структура організацій. Загальні риси та властивості організацій. Особливості бюрократичної моделі організації. Головні особливості бюрократичної організації за М. Вебером. Неформальна структура організації та її вплив на ефективність діяльності організацій.

Соціальний контроль як механізм підтримки суспільного порядку. Засоби соціального контролю: соціальні норми, санкції, влада.

Агенти та інструменти соціального контролю.

Тема 8. Соціальні зміни та соціальна стабільність суспільства

Соціальна динаміка суспільства. Поняття соціальних змін. Масштаби соціальних змін: загально цивілізаційні, макросоціальні, мікросоціальні. Види соціальних змін: структурні, процесуальні, функціональні. Типи соціальних змін: еволюційні, революційні та циклічні. Їх сутнісні особливості та недоліки.

Соціальний розвиток як різновид соціальних змін. Соціокультурні, індустріально-технологічні, соціально-економічні теорії соціально-історичних змін.

Соціальний прогрес: тенденції його розвитку та обмеження.

Поняття "модернізація", "транзит" та "трансформація".

Особливості процесу трансформації пострадянських суспільств.

Методичні вказівки до виконання контрольної роботи з курсу «Загальна соціологія»

Виконання контрольної роботи є обов'язковим за умов кредитно-рейтингової системи знань. У III семестрі студенти заочного відділення повинні підготувати контрольну роботу, яка має продемонструвати засвоєння ними одного з основних розділів курсу «Загальна соціологія», а саме: «Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства».

Висвітлення цієї досить широкої теми передбачає обов'язкове:

- уточнення понять «соціальна структура», «соціальна група», «соціальна стратифікація»;
- характеристику особливостей аналізу складу суспільства, підстав виокремлення соціальних макрогруп;
- характеристику сутності стратифікаційної структури суспільства, існуючих підходів до її соціологічного аналізу.

У другій частині роботи доцільно зупинитись на більш детальному розгляді одного із конкретних різновидів соціальної структури суспільства: стратифікаційної, соціально-поселенської, етнонаціональної тощо, надати більш детальну характеристику окремих соціальних груп (молодь, жінки, особи похилого віку, міське, сільське населення тощо) або соціальних класів (вищого, середнього, нижчого). Особливу увагу слід приділити аналізу їхнього положення у соціальній системі, зокрема в сучасному українському суспільстві.

Як класичний зразок методології аналізу стратифікаційних процесів пропонується робота П.Сорокіна «Соціальна стратифікація і соціальна мобільність».

Обов'язковою є вимога посилання на ті джерела, які використовуються в роботі: вказується їхній порядковий номер у списку літератури, яким завершується робота та сторінок, які цитуються.

Стандарти оформлення списків літератури додаються.

Заохочуватись будуть ті роботи, в яких проявлений елемент самостійного аналізу, будуть використані не тільки навчальні посібники, але й наукові публікації, у тому числі — за результатами соціологічних досліджень.

Звертаємо Вашу увагу: роботи, що «скачені» з Інтернет, не самостійно виконані роботи зараховуватись не будуть, а автори таких робіт не будуть допущені до заліку.

Список рекомендованої літератури:

1. Аитов Н.А. Понятие «социальная структура» в современной социологии// СОЦИС. — 1996. — № 7. — С. 36-38
2. Арбеніна В.Л. Соціальний статус етнічних груп та його виміри// Вісник Львівського університету імені І.Франка. — 2008. — Вип. 2. — С. 174-161.
3. Арбеніна В.Л. Як можливо перетворення номінальних етнічних груп у реальні?// Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». — 2005. — № 652.
4. Арутюнян Ю.В. О социальной структуре общества постсоветской России// СОЦИС. — 2002. — № 9. — С. 29-40
5. Бабак О. Сприйняття населенням доходної та майнової диференціації: уявлення про справедливість нерівності/ Соціальні виміри суспільства: Збірник наукових праць. Вип. 5. — К., 2002. — С. 277-294
6. Бабенко С.С. Нерівності у сучасних суспільствах. Навчальний посібник для студентів соціологічних спеціальностей. — Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007.
7. Балабанова Е.С. Домашний труд как символ гендера и власти// СОЦИС. — 2005. — № 6. — С. 109-120.

8. Барбер Б. Структура социальной стратификации и тенденции социальной мобильности// Американская социология. Перспективы, проблемы, методы. — М.: прогресс, 1972. — С. 244-245.
9. Беляева Л.А. Социальный портрет возрастных когорт в постсоветской России// Социологические исследования. — 2004. — № 10. — С. 31-42.
10. Вебер М. Основные понятия стратификации// Человек и общество: Хрестоматия/ Под ред. С.А.Макеева. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. — С. 85-106. — Доступно на: <http://socnet.narod.ru/library/authors/iilyin/hrest//Weber.htm>
11. Вишняк П. Средний класс в Украине: мифы и реальность. — Доступно на: http://dilogs.org.ua/profect_ua_full.php?id=202
12. Герасимова Т.М. Пожилая женщина современной России: методология и результаты гендерного анализа биографий// Феминистская теория и практика: Восток-Запад. Материалы международной научно-практической конференции// СПб: ПУГИ, 1996. — С. 163-178.
13. Гидденс Э. Стратификация и классовая структура// Социологические исследования. — 1992. — № 9. — С. 112-123
14. Голенкова З.Т., Игитханян Е.Д. Средние слои в современной России// СОЦИС. — 1998. — № 7.
15. Головаха Є.І. Зміна соціальної структури і формування середнього класу в Україні// Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні. — К.: «Демократичні ініціативи», 1997. — С. 118-133. — Доступно на: <http://www.nir.ru/sj/sg/4golov.htm>
16. Город и государство: проблемы, тревоги, надежды горожан востока Украины/ Под ред. В.С.Бакирова, Е.П.Кушнарева. — Х.: Форт ЛТД, 1996. — 236 с.
17. Гурко Т.А. Социологический аспект социальной стратификации в постсоветской России// Гендерные тетради: вып. 2-ой. — СПб: Филиал Ин-та социологии РАН, 1999. — С. 55-66.
18. Дэвис К. Функционалистское обоснование стратификации// Человек и общество: Хрестоматия. — К.: Ин-т социологии НАУ, 1999. — С. 107-117.
19. Заборовски В. Эволюция структуры: перспектива поколений// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2005. — № 1. — С. 8-36.
20. Заславская Т.И. Бизнес-слой российского общества: сущность, структура, статус// Общественные науки и современность. — 1995. — №1.
21. Заславская Т.И. Социальная структура современного российского общества// Общественные науки и современность. — 1997. — № 2. — С. 5-23.
22. Заславская Т.И. Социоструктурный аспект трансформации российского общества// СОЦИС. — 2000. — № 3. — С. 4-13.
23. Заславская Т.И. Трансформация социальной структуры российского общества// Куда идет Россия?... Социальная трансформация постсоветского пространства. — М.: Аспект Пресс, 1996.
24. Иващенко О. Статусные неравенства: эффект возраста// Новые социальные неравенства/ Под ред. С.А.Макеева. — К., 2006. — С. 254-269.
25. Изменение социально-классовой структуры общества в условиях его трансформации/ Под ред. Е.А. Якубы. — Х.: Основа, 1997.
26. Ильин В.И. Социальное неравенство. — М.: ЦСО ИС РАН, 2000. — С.188-212. — Доступно на: <http://socnet.narod.ru/library/authors/Ilyin/neravrestvo/content.htm>
27. Качанов Ю.Л., Шматко Н.А. Как возможна социальная группа? (К проблеме реальности в социологии)// СОЦИС. — 1996. — № 2. — С. 90-104.
28. Классовое общество. Теория и эмпирические реалии/ Под ред. С.А.Макеева, О.Д. Куценко. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2003.
29. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навчальний посібник. — Львів: «Магнолія 2006», 2007.

30. Коваліско Н.В. Соціальна структура та соціальна стратифікація: Навчально-методичні матеріали. — Львів: Львівський національний університет імені І.Франка, 2007.
31. Коваліско Н. Сучасні типи соціальної мобільності населення// Соціальна психологія. — 2007. — № 2 (22). — С. 48-60.
32. Константиновский Д.Л. Динамика неравенства. Российская молодежь в меняющемся обществе: ориентации и пути в сфере образования (от 1960-х годов к 2000-му)/ Под ред.. В.Н.Шубкина. — М.: Эдиториал УРСС, 1999.
33. Константиновский Д.Л. Институт образования и социальное неравенство// Россия: трансформирующееся общество.
34. Култыгин В. П. Исследования социальной структуры в переходных обществах// СОЦИС. — 2002. — № 4. — С. 121-129.
35. Кухтевич Т.Н., Добрынина В.И. Постарение населения Земли как социокультурная проблема// Вестник МГУ, Серия 18. Социология и политология. — 2006. — № 3.
36. Куценко О.Д. Общество неравных. — Харьков, 2000.
37. Лавриненко Н. Динамика гендерного неравенства в постсоветской Украине// Новые социальные неравенства/ Под ред. С.А.Макеева. — К., 2006. — С. 225-253.
38. Левинсон А. Средний класс и кризис. — Доступно на: http://dialogs.prg.ua/issue_full.php?id=14928
39. Лисюк Н.Р. Середній клас як активний суб'єкт соціальних трансформацій в Україні// Український соціум. — 2006. — № 1 (12). — С. 65-72.
40. Макеев С. Классовый анализ в современной социологии// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2001. — № 3. — С. 5-22.
41. Макеев С. Процеси соціальної структури в сучасній Україні// Політична думка. — 1998. — № 2. — С. 70-87.
42. Макеев С.А. Социальная мобильность и идентичности в структурной перспективе// Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. — Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 1999. — С. 9-14.
43. Макеев С.А. Социальные перемещения в крупном городе. — К., 1989.
44. Максимова С.Г. Старость: социальное отчуждение или социальное принятие?// Вестник МГУ. Социология и политология. — 2002. — № 4. — С. 179-193.
45. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура// Человек и общество. Хрестоматія/ Под ред. С.А. Макеева. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. — С. 38-76.
46. Михайленок О.М. Понятие среднего класса в современной социально-политической науке// Социально-гуманитарные знания. — 2007. — № 1. — С. 106-120.
47. Молодь України у дзеркалі соціології/ Заг. ред. О.Балакіревої і О.Яременко. — К.: УІС Д, 2001.
48. Молодежь и общество на рубеже веков/ Под науч. ред. И.М.Ильинского. — М.: Голос, 1999.
49. Ніколаєвська А.М. Нерівність в освіті: пострадянські реалії// Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Сер.: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. — 2006. — № 752. — С. 99-108.
50. Новые социальные неравенства/ Под ред. С.Макеева. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2006.
51. Образ жизни населения крупного города. — Л., 1988.
52. Образование как фактор социальной дифференциации и мобильности// Социологические исследования. — 2003. — № 5.
53. Оксамитна С.М. Динаміка соціальної структури та соціальної мобільності 1993-2003// Українське суспільство 2003. соціологічний моніторинг/ За ред.. В.М.Ворони, М.О. Шульги. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2003. — С. 303-313.
54. Оксамитна С.М. Уявна соціальна піраміда: тенденції визначення всього місця в ній// Українське суспільство: десять років незалежності (соціологічний моніторинг та

- коментар науковців)/ За ред. В.М.Ворони, М.О.Шульги. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2001. — С. 286-297.
55. Онікієнко В.П., Герасимчук О.М., Кравченко Ю.О. Маргіналізація населення України. — К., 1997.
 56. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2001. — № 1. — С. 5-26.
 57. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації. Колект. моногр./ Під ред. Л.Г.Сокурянської. — Харків: Вид. центр Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, 2000.
 58. Подвижность структуры. Современные процессы социальной мобильности/ Makeev С.А., Прибыткова И.М., Симончук Е.В. и др. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. — 204 с.
 59. Попова И.П. Новые маргинальные группы в российском обществе// СОЦИС. — 1999. — № 7.
 60. Прибыткова И.М. Межнациональные отношения и потенциальные конфликты в Украине// Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. — Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2001. — С. 229-237.
 61. Прибыткова И. Ми — не маргиналы, маргиналы — не ми?// Філософська і соціологічна думка. — 1995. — № 11-12. — С. 70-86.
 62. Радаев В.В., Шкаратан О. И. Социальная стратификация: Учебное пособие. — М.: Аспект-Пресс, 1996. — Доступно на: <http://socnet.narod.ru/library/authors/Radaev/index.htm>
 63. Райт Э. Марксистские концепции классовой структуры// В кн.: Ильин В. Теория социальной стратификации в западной социологии (Хрестоматия). — Доступно на: <http://socnet.narod.ru/library/authors/Ilyin/hrest/content.htm>
 64. Рудницька Т.М. Етнічні спільноти України: тенденції соціальних змін. — К.: Ін-т соціології НАН України, 1998.
 65. Рудницька Т.М. Професійна, кваліфікаційна і галузева структура найбільш багато чисельних етнічних спільнот України// Філософська і соціологічна думка. — 1996. — № 12. — с. 111-133.
 66. Рывкина Р.В. Образ жизни сельского населения. — Новосибирск, 1978.
 67. Самофалова Д.Л. Гендерные аспекты социального неравенства// Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. — Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2002. — С. 283-285.
 68. Сарсембаева Р. Феминизм как политическое явление// Вестник МГУ. Серия 18. Социология и политология. — 2004. — № 3. — С. 73-79.
 69. Силласте Г.Г. Социогендерные отношения в период социальной трансформации// СОЦИС. — 1994. — № 3.
 70. Симончук Е.В. Средний класс: люди и статусы. — К., 2003.
 71. Скорик М. Гендерна стратифікація в українській перспективі// Філософсько-антропологічні студії*2001. Спецвипуск. — К.: СтилоС, 2001. — С. 96-108.
 72. Сокурянская Л.Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. Монография. — Харьков: ХНУ имени В.Н.Каразина, 2006.
 73. Социальное неравенство этнических групп: представления и реальность/ Авт. проекта и отв. ред. Л.М. Дробижева. — М.: Akademia, 2002.
 74. Стариков Е.М. Маргиналы// В человеческом измерении. — М., 1989.
 75. Стрельник Е. Гендерное неравенство: теоретико-методологические подходы к интерпретации// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2005. — № 4. — С. 147-154.
 76. Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник/ За ред. С. Макеєва. — К., 2006. — 372 с.

77. Сорокин П. Социальная стратификация и мобильность/ Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992. — с. 297-373.
78. Суименко Е.И. Социальная структура украинского общества// <http://www.marx-journat.comunist.ru/no18/Sozstruktura.htm>
79. Тапилина В.С. Социально-экономические неравенства: причины богатства и бедности// Социальная траектория реформируемой России: исследования Новосибирской экономико-социологической школы/ Ред. Т.И.Заславская, З.И.Калугина. — Новосибирск: Наука, 1999. — С. 385-397.
80. Толстых Н. Бедность как форма социального исключения// Соціальні виміри суспільства: Збірн. наук. праць. Вип.5. — К., 2002. — С. 270-276.
81. Трансформация социальной структуры и стратификация российского общества/ Голенкова З.Т., Гридчин Ю.В., Игитханян Е.Д. — М.: Ин-т социологии РАН, 1996.
82. Формирование социально-культурных общностей городского населения. — М., 1994.
83. Хахулина Л.А., Стивенсон С.А. Массовые представления о неравенстве и справедливости// Куда идет Россия? Общее и особенное в современном развитии/ Под общ. ред. Т.И.Заславской. — М.: Интерцентр, 1997. — С.243-252.
84. Хоткина З.А. Неравенство мужчин и женщин в сферах общественного и домашнего труда// Справедливые и несправедливые социальные неравенства в современной России/ Ред.-сост. Р.В.Рывкина. — М.: Референдум, 2003. — С. 460-480.
85. Черныш М.Ф. Социальная дифференциация в современном обществе: множественность форм// В кн.: Россия: трансформирующееся общество/ Под ред. В.А.Ядова. — М.: Изд-во РАНОН-Пресс-Ц, 2001. — С. 77-89.
86. Шведова Н.А. Гендерное равенство и цели развития (международный подход)// США-Канада: экономика, политика, культура. — 2007. — № 3 (447). — С. 3-18.
87. Шкаратан О.И., Сергеев Н.В. Реальные группы в социальной структуре современной России// Куда идет Россия? Власть, общество, личность. — М.: Московская высшая школа соц. и эконом. наук, 2000. — С. 253-265.
88. Шматко Н.А. Практические и конструируемые социальные группы: деятельностно-активистский подход// Россия: трансформирующееся общество.
89. Шульга Н. Національна і політична маргіналізація за умов системної кризи// Соціологія: теорія, методи, маркетинг.—2002.--№ 1.—С. 15-20.
90. Шульга Н.А. Социальная структура украинского общества и проблемы формирования самоидентичности социальных групп// <http://rk.org.ua/cgi-bin/weblog/view.cgi?id=4838 cat id=В 8print=1>
91. Етнонаціональна структура українського суспільства// В.Б.Євтух, В.П.Трощинський, К.Ю.Галушко, К.О.Чернова. — К.: Наукова думка, 2004.
92. Якуба Е.А. Социальная зрелость социальных групп в условиях трансформации общества// Харьковские социологические чтения-98. — Харьков, 1998. — с. 7-11.
93. Якуба Е.А., Куценко О.Д., Хижняк Л.М., Безносков М.А. и др. Изменение социально-классовой структуры общества в условиях его трансформации. — Х.: Основа, 1997.

Методичні вказівки
по виконанню курсових робіт з курсу „Загальна соціологія” (для
студентів II курсу заочного відділення)

• **Виконання курсової роботи має сприяти:**

- засвоєнню категоріального апарата соціології;
- формуванню уявлень щодо соціологічного бачення суспільства та окремих його підструктур, їх функціонування та розвитку;
- формуванню навичок аналізу навчальної та наукової літератури з обраної теми, її узагальнення;
- засвоєння існуючих вимог до підготовки самостійних аналітичних робіт, пошуку літератури з теми та додержання існуючих правил посилань на навчальні та наукові джерела, що використані в роботі.

Вимоги до курсової роботи:

- Курсова робота має бути присвячена одній з рекомендованих тем (див. додаток).
- При підготовці роботи необхідно використовувати різні джерела: підручники, наукові монографії, статті, матеріали соціологічних досліджень. Заохочується використання широкого кола літературних джерел.
- Обов'язковим є посилання на джерела, які використовуються у формі цитування або в реферативній формі. В тексті вказується порядковий номер використаного джерела та сторінка, на яку Ви посилаєтесь. Приклад оформлення посилань: [1, с.5]. Нумерація джерел надається по мірі їх згадування. Загальний список використаних джерел подається у кінці роботи у розділі „Література”.

• **Курсова робота повинна мати такі структурні компоненти:**

Вступ, де обґрунтовується актуальність та значущість обраної теми, формулюються основні цілі та завдання, які Ви маєте намір вирішити.

Аналітичний розділ, що повинен мати власний заголовок та включати декілька підрозділів, кожний з яких розкриває один із значущих аспектів проблеми, що розглядається.

Текст має бути чітко структурованим, логічним. Слід звертати увагу на грамотність та стиль викладання.

Висновки, де підводяться підсумки роботи, наголошується на основних положеннях розглянутої проблеми.

Література, де подається список використаних джерел у порядку їх згадування у тексті. Обов'язковим є дотримання правил бібліографічного опису (див. стандарти оформлення бібліографії).

Курсова робота оцінюється у 40 балів. Враховуються усі вищезазначені вимоги.

Увага! Курсові роботи, що носять ознаки плагіату — використання чужих слів, ідей, думок, результатів дослідження без належного посилання на автора, а також роботи з Інтернет, що виконані іншими авторами, не будуть зараховуватись й автоматично отримують незадовільну оцінку.

Теми курсових робіт з курсу „Загальна соціологія” (для студентів заочного відділення)

1. Як можливо суспільство?
2. Історичні типи суспільств.
3. Механізми функціонування суспільства як цілісності.
4. Регулятори соціальної взаємодії у суспільстві.
5. Соціальні дії та соціальні зв'язки: їх різновиди.
6. Ціннісне та нормативне регулювання соціальних відносин, їхня специфіка.
7. Специфіка моралі та права як регуляторів соціальних відносин.
8. Взаємозв'язок природи та суспільства.
9. Культура та її базисні елементи.
10. Культура та цивілізація: проблеми співвідношення.
11. Суспільство як соціокультурна система. Соціокультурний підхід до дослідження суспільних явищ.
12. Соціологічні концепції соціальних змін.
13. Механізми соціальних змін.
14. Модернізація та трансформація сучасних суспільств: теорія та практика.
15. Специфіка соціологічного підходу до дослідження особистості.
16. Соціалізація особистості: поняття соціалізації, механізми, інститути соціалізації.
17. Статусна та рольова концепції особистості.
18. Проблема соціологічної типології особистості.
19. Соціальна активність особистості: поняття, критерії та показники її рівня.
20. Девіантна поведінка: сутність, типи, види.
21. Теорії девіації. Аномія суспільства як чинник девіації.
22. Соціальна структура суспільства та її виміри.
23. Соціальна група та спільноти як елементи соціальної структури суспільства.
24. Соціальна стратифікація суспільства: її різновиди та критерії.
25. Соціальна диференціація та соціальна нерівність.
26. Класи та класові теорії. Статусна та економічна концепція класів.
27. Статеві та вікові спільноти як елемент соціально-демографічної структури суспільства.
28. Етнічна структура суспільства: специфіка соціологічного підходу до її вивчення.
29. Соціально-територіальна структура суспільства та особливості соціальних спільнот, що її утворюють.
30. Особливості соціальної структури радянського суспільства.
31. Трансформація соціально-класової структури сучасного українського суспільства.
32. П.Сорокін щодо соціальної стратифікації та соціальної мобільності.
33. Середній клас: поняття, джерела формування, тенденції розвитку в пострадянських суспільствах.
34. Процес інституалізації та його фази. Інституційна структура суспільства.
35. Соціальні інститути: сутність та загальні риси.
36. Структура, функції та дисфункції соціальних інститутів.
37. Соціальні організації: сутність, типи, головні особливості.
38. Бюрократична та „демократична” модель організації.
39. Економіка як соціальний інститут.
40. Інститут політики, його функції та засоби їх виконання.
41. Масова політична поведінка та політична свідомість як предмет соціологічного аналізу.
42. Освіта як соціальний інститут. Специфіка соціологічного підходу до його аналізу.
43. Сім'я як соціальний інститут. Специфіка соціологічного підходу до вивчення сім'ї.
44. Релігія як соціальний інститут та його структурні елементи.
45. Релігійність як предмет соціологічного дослідження.

Стандарти оформлення бібліографії

Монографії, 1-3 автори:

Сокурская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. - Х.: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2006. - 576 с.

Меликов А. З. Математические модели / А. З. Меликов, Л. А. Пономаренко, П. А. Рюмшин - К.: Техника, 1991. - 263 с.

Монографії, 4 автори:

Основы создания гибких автоматизированных производств / Л. А. Пономаренко, Л. В. Адамович, В. Т. Музычук, А. Е. Гридасов / Под ред. Б. Б. Тимофеева. - К.: Техника, 1986. — 144 с.

Монографії, 5 та більше авторів:

Город и государство: проблемы, тревоги, надежды горожан востока Украины / Бакиров В. С, Кушнарев Е. П., Кизилев А. И. и др. / Под ред. В. С. Бакирова, Е. П. Кушнарева. - Харьков: Форт Лтд, 1996. - 236 с.

Коллективный автор:

Составление библиографического описания: Краткие правила / Междувед. каталогизац. комис. при Гос. б-ке СССР им. В. И. Ленина. - 2-е изд., доп. -М.: Кн. палата, 1991. - 224 с.

Багатотомні видання:

История русской литературы. В 4 т. Т. 3: Расцвет реализма / АН СРСР, Ин-т рус. лит. - М, 1982. - 876 с.

Перекладні видання:

Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / Пер. с нем. В. Седельника и Н. Федоровой; Послесл. А. Филиппова. - М.: Прогресс-Традиция, 2000. - 384 с.

Збірки наукових праць:

Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: 36. наук. праць. - Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. - 603 с.

Складові частини книги:

Бакиров В. С. Горожане в мире политики // Город и государство: проблемы, тревоги, надежды горожан востока Украины. - Х.: Форт Лтд, 1996. - С. 190-209.

Складові частини збірника:

Дудченко О. Н. Семейная самоидентификация в кризисном обществе (Опыт использования техники семантического дифференциала) О. Н. Дудченко, А. В. Мытиль // Социальная идентификация личности. - М.: ИС РАН, 1993. -С. 84-106.

Складові частини журналу:

Прибиткова І. М. Зайнятість і ринок праці // Філософ. і соціол. думка. - 1995. -№7-8.-С. 57-80.

Тези доповідей:

Макеев С. А. Тенденции социальной дифференциации // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. "Проблеми розвитку соціології на сучасному етапі (теоретичні та методичні питання)". - К.: Ін-т соціології НАНУ, 1994. - С. 28-30.

Стаття з газети

Савельєв Є., Юрій С. Елітні університети, еліта країни, елітна країна. Криза чи нова роль університетів? // Дзеркало тижня. - 2005. - 28 трав. (№ 20).

Веб-сайт в Internet:

<http://www.sociologos.narod.ru/chmatko/topos.html>

Стаття в Internet:

Кларк С. Классовая структура России в переходный период. - доступно на <http://socnet.narod.ru/Rubez/10-11/clark.htm>

Контрольні питання за програмою курсу

Модуль I. Суспільство як цілісна система

1. Поняття суспільства та його ознаки.
2. Суспільство як система взаємозв'язків та взаємовідносин між людьми. Поняття "соціальна дія", "соціальний зв'язок", "соціальні відносини".
3. Соціальна дія як першооснова суспільства.. Анатомія соціальної дії.
4. Поняття інституціоналізації. Роль процесу інституціоналізації в організації та впорядкуванні соціального життя.
5. Класифікація типів суспільств. Характеристика головних типів суспільств, представлених в історії розвитку людства.
6. Специфіка макро та мікро соціологічних підходів до аналізу суспільства.
7. Структурно-функціональна та конфліктна парадигми функціонування суспільства.
8. Суспільство як цілісний соціальний організм. Сутність системного підходу до аналізу суспільства.
9. Взаємозв'язок природи та суспільства. Зміна парадигми щодо ролі природи у життєдіяльності суспільства.
10. Співвідношення понять "культура" і "суспільство". Суспільство як соціокультурна система.
11. Поняття культури: історичний розвиток та сучасні інтерпретації.
12. Роль культури в забезпеченні інтеграції суспільства. Функції культури.
13. Ціннісне та нормативне регулювання соціальних відносин: спільне та особливе у їх регулятивному впливові.
14. Поняття соціальної норми. Правові та моральні норми: загальне та відмінне у їх регулятивному впливові.
15. Цінності як регулятори соціальної взаємодії та поведінки особистості.
16. Культура як система значень, символів та смислів. Основні елементи культури як символічної системи.
17. Поняття особистості в соціології. Співвідношення понять "людина", "особистість", "індивід", "індивідуальність".
18. Соціальний статус та соціальні ролі особистості.
19. Соціалізація: поняття, етапи, агенти та інститути соціалізації.
20. Типологічний аналіз особистості. Особливості соціологічної типологізації.
21. Соціальна спрямованість особистості як предмет соціологічного аналізу.
22. Потреби, інтереси, ціннісні орієнтації як елементи духовної структури особистості.
23. Соціальна активність особистості: поняття, види, рівні. Критерії та показники соціальної активності.
24. Девіантна поведінка: поняття, критерії девіації, теорії девіації.
25. Стан аномії суспільства як причина девіації. Типи девіації за Р. Мертоном.

Модуль II. Соціальна структура суспільства

26. Поняття соціальної структури суспільства. Соціологічні підходи до її аналізу.
27. Соціальні групи як елементи соціальної структури. Підстави їх виокремлення та класифікації.
28. Соціально-демографічна структура суспільства та її виміри.
29. Специфіка соціогендерного підходу до дослідження статтевої структури суспільства.
30. Вік як соціальна ознака. Роль і становище вікових груп як предмет соціологічного аналізу.
31. Молодь як специфічна соціальна група і предмет соціологічного аналізу.

32. Поселенська структура суспільства. Поселенські спільноти як складові соціальної структури суспільства.
33. Етнічні групи як складові соціальної структури суспільства і предмет соціологічного аналізу.
34. Соціальна нерівність: її причини, форми прояву та наслідки.
35. Соціальна стратифікація: поняття, сутність, історичні типи соціальної стратифікації.
36. Підстави стратифікації суспільства та проблема критеріїв стратифікаційного аналізу.
37. Теорія соціальної стратифікації П. Сорокіна.
38. Особливості класового та стратифікаційного підходу до аналізу структури суспільства.
39. Профіль стратифікації, його різновиди та наслідки.
40. Класові теорії диференціації суспільства: концепції К. Маркса, М. Вебера, сучасні підходи до дослідження класової структури суспільства.
41. Методи дослідження соціально-класової структури суспільства.
42. Інституціональні та соціокультурні механізми забезпечення соціальної диференціації та вирівнювання соціальних позицій індивідів чи груп.
43. Вищий, середній та нижчий клас у сучасних західних суспільствах, їх склад та співвідношення.
44. Середній клас: його склад, роль та функції у забезпеченні стабільності суспільства.
45. Особливості розвитку соціальної структури в пострадянських суспільствах.
46. Соціально-класові утворення і поляризація суспільства в сучасній Україні.
47. Поняття та види соціальної мобільності.
48. Механізми забезпечення соціальної мобільності та її канали.
49. Стан та умови соціальної мобільності в сучасній Україні.
50. поняття маргінальності та маргінального статусу особистості чи групи. Чинники маргіналізації та її наслідки.

Модуль III. Інституційні та організаційні основи соціального життя

51. Поняття "соціальний інститут": різні підходи до його інтерпретації. Структурні складові соціальних інститутів.
52. Становлення соціальних інститутів як результат процесу інституціоналізації.
53. Інституційна структура сучасного суспільства та її складові.
54. Класифікація соціальних інститутів суспільства. Функції та дисфункції соціальних інститутів.
55. Види інститутів, що забезпечують функціонування економічної сфери суспільства. Функції економічних інститутів.
56. Економічна свідомість та економічна поведінка як предмет соціологічного аналізу.
57. Політичні інститути суспільства, їх функції, структурні складові.
58. Влада як основа та мета політики. Суб'єкти політичної влади.
59. Поняття легітимності влади та засоби її досягнення.
60. Масові політична свідомість та поведінка як предмет соціологічного аналізу.
61. Сім'я як соціальний інститут та мала група. Функції сім'ї.
62. Структура та типи сімей в історичній ретроспективі. Тенденції розвитку сучасної сім'ї, її проблеми.
63. Освіта як процес, результат та соціальний інститут. Функції освіти як соціального інституту.
64. Структурні складові інституту освіти та їх функції.
65. Провідні світові тенденції у розвитку системи освіти. Сучасна ситуація в освітній галузі України.
66. Поняття "соціальна інформація" та "соціальна комунікація": їхнє співвідношення.

67. Масові комунікації: сутність, функції, головні тенденції розвитку.
68. Засоби масової інформації: їх різновиди та специфіка.
69. Поняття аудиторії засобів масової інформації. Проблеми її соціологічного аналізу.
70. Роль інституту релігії в суспільній системі, його функції. Структурні елементи релігії як соціального інституту.
71. Релігійність як предмет соціологічного аналізу. Релігійна ситуація в сучасному українському суспільстві.
72. Поняття соціальної організації. Загальні риси та властивості організацій.
73. Особливості бюрократичної моделі організації за М. Вебером.
74. Формальна і неформальна структура організації. Вплив неформальної структури на ефективність діяльності організації.
75. Соціальний контроль як механізм підтримки соціального порядку. Засоби соціального контролю та його агенти.
76. Поняття соціальних змін, їх масштаби та різновиди.
77. Типи соціальних змін, їх сутнісні особливості та наслідки.
78. Соціально-економічні, індустріально-технологічні та соціокультурні теорії соціально-історичних змін.
79. Модернізація, транзит та трансформація як форми соціальних змін у сучасному суспільстві.
80. Сутнісні особливості процесу соціальної трансформації пострадянських суспільств.

Базові підручники з "Загальної соціології"

1. Американская социологическая мысль: Тексты. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1994. – 494 с.
2. Бабосов Е.М. Социология в текстах. Хрестоматия: Учебное пособие для студентов вузов. – Мн.: Тетра Системс, 2003. – 352 с.
3. Волков Ю.Г. Социология. Серия "Высшее образование". – Ростов-на Дону: Изд-во "Феникс", 2004. – 574 с.
4. Гидденс Э. Социология / При участии К. Бердсолл: Пер. с англ. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Эдиториал УРСС, 2005. – 632 с.
5. Гіденс Е. Соціологія / Перекл. з англ.. – К.: основи, 1999 – 726 с.
6. Добренев В.И., Кравченко А.И. Общая социология. – М.: ИНФРА-М, 2004. – в 3-х томах (Серия: Классический университетский учебник)
7. Кравченко А.И. общая социология: Учеб. Пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 479 с.
8. Кравченко А.И., Анурин В.Ф. Социология: Учебник для вузов. – СПб: Питер, 2006. – 432 с.
9. Масионис Дж. Социология – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 752 с.
10. Общая социология: Учебное пособие / Под ред. Проф. А.Г. Эфендиева. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 654 с.
11. Радугин А.А., Радугин К.А. Социология: курс лекций – 3-е изд., перераб. и дополн. – М.: Центр, 2001. – 224 с.
12. Ручка А.О., Танчер В.В. Курс історії теоретичної соціології. – К.: Наук. думка, 1995. – 224 с.
13. Рущенко І.П. Соціологія: Підручник. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004 – 524 с.
14. Смелзер Н. Социология: пер. с англ. – М.: Феникс, 1998. – 688 с.
15. Сорокин П.А. Социокультурная динамика // П. Сорокин. Человек. Цивилизация. Общество. – М.: Политиздат – 1992.
16. Социологический энциклопедический словарь: (на рус., англ., нем., фр. и чеш. яз.) / Ин-т соціально-полит. Исследований РАН и ин-т социологии РАН; Ред.. – сост. З.Т. Голінкова и Л.П. Костомахи на; отв. Ред.. Г.В. Осипов. – М.: НОРМА, 2000. – 488 с.
17. Социология: основы общей теории: Ученик для вузов / отв. Ред.. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев. – М.: Изд-во НОРМА, 2002. – 912 с. – (Открытое общество)
18. Социология: Словарь-справочник: в 4 т. Т. 3: междисциплинарные исследования: / Ин-т социологии АН СРСР; Отв. Ред.. Г.В. Осипов. – М.: Наука, 1991. – 247 с.
19. Соціологія: Навч. посіб. / За ред.. С.О. Макеева – 2-ге вид.. виправ. І доповн. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. – 455 с.
20. Социология. Учебник / Под ред. проф. Ю.Г. Волкова. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Гардарики, 2002. – 524 с.
21. Соціологія: Підручник для студентів вищих навч. зал. / За ред.. В.Г. Городяненко. – К.: ВЦ "Академія", 2002. – 560 с.
22. Черниш Н.Й. Соціологія: курс лекцій. – 3-тє вид.. перероб і доп. – Львів: Кальварія, 2003. – 540 с.
23. Черниш Н.Й. Соціологія: підручник за рейтингово-модульною системою навчання. – 5-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
24. Фролов С.С. Социология. – М.: Гардарики, 2002. – 344 с.
25. Якуба Е.А. Социология: Учебное пособие для студентов. – Х.: Изд-во "Константа", 1996. – 192 с.

Литература до теми I "Суспільство з позицій соціологічного підходу"

1. Антонов А.И. «Общество» - миф или реальность? // Социс – 2005 - № 5.
2. Борисов В.А. Общество и его проблемы // Социс – 2006 - № 7.
3. Бхаскар Р. Общество // Социо-логос, – 1991. – С. 219-240.
4. Давыдов А.А. К вопросу об определении понятия «общество» // Социс – 2004. - № 2. – с. 12-23.
5. Зиммель Г. Как возможно общество? // Социологический журнал. – 1994. - №2. – с. 102-114.
6. Козырев Г.И. Социальное действие, взаимодействие, поведение и социальный контроль // Социс – 2005 - № 8 – с. 124 – 130.
7. Луман Н. Общество как социальная система / пер. С нем. Д. Антоновский – М.: Логос, 2004.
8. Луман Н. Понятие общества / Проблемы теоретической социологии. / Под ред. А.О. Бороноева. – СПб, 1994. – с. 25-42.
9. Общество и природа: исторические этапы и формы взаимодействия / Под. Ред.. М.П. Кима – М.: Наука, 1991.
10. Огарев И.В. Что такое общество // Социс – 2004 – № 12.
11. Парсонс Т. Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения // Американская социологическая мысль: Тексты / Под ред.. В.И. Добренькова – М.: Изд-во Международного университета Бизнеса и Управления, 1996, с. 494 – 525.
12. Руткевич М.Н. Общество как система: Социологические очерки. – СПб.: Алетейя, 2001.
13. Слепцов Ю.В. Общество в реальности. // Социс – 2007 - № 11.
14. Сокурская Л.Г. Категория «социокультурное»: ретроспективный и актуальный анализ интерпретаций // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків, Видавничий центр ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2000 – с.75-80
15. Тарасенко В. Концептуальні основи соціології ХХІ ст.. // Соціологічна теорія: традиції та сучасність. Навч. Посіб. / За ред.. А. Ручки. – К.: - 2007 – с. 7-49

Литература до теми II "Культура і суспільство"

1. Балакірева О.М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві // Український соціум: соціологічні дослідження та моніторинг соціальної політики. – 2002 - №1. – С. 21-32.
2. Бакиров В.С. Ценностное сознание и активация человеческого фактора. – Харьков: "Вища школа", 1988. – 152 с.
3. Бенедикт Р. Модели культуры // Культурология – 2005 - № 1 (32) – с. 108-134
4. Бобнева М.И. Социальные нормы и регуляция поведения. – М., 1978
5. Головаха Е.И. Россия и Украина: общее и особенное в массовом и элитарном ценностном сознании // Куда идет Россия? Общее и особенное в современном развитии. Материалы международного симпозиума. – М., 1997. – С. 286-290.
6. Ерасов Б.С. Социальная культурология. – М.: - 2000
7. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. – М.: Политиздат. – 1986. – 223 с.
8. Ионин Л.Г. Социология культуры. – М.: Логос, 1998 – 280 с.
9. Ионин Л.Г. Социология культуры: путь в новое тысячелетие: учебное пособие. Изд. 3-е., перераб. и доп. – М.: Логос, 2000 – 431 с.
10. Культура как целостное явление. Проблемы и методология изучения. – Л., 1998
11. Культурология ХХ в.: Антология. – М.: Юрист, 1995
12. Лапин Н.И. Модернизация базовых ценностей россиян. // СОЦИС – 1996 - №5. – С. 3-23.

13. Лісовий В. "Культура" та "цивілізація": концептуально-семантичний аналіз // Філософська і соціологічна думка. – 1993. - № 1. – с. 19-44.
14. Маркарян Э.С. Теория культуры и современная наука (логико-методический анализ) – М.: Мысль. – 1983. – 285 с.
15. Попович М. Нариси історії культури України. – К.: Арттек, 1998
16. Ручка А.А. Социальные нормы и ценности. Некоторые теоретические и прикладные вопросы социологического анализа– К.: Наукова думка, 1990 – 152 с.
17. Смакота В. Цінності і норми в соціології (Теоретико-методологічний аспект) // Соціальні виміри суспільства. Зб. наук. праць. Вип.5. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2002. – с. 210-220.
18. Соколов Э.В. Понятие, сущность и основные функции культуры. – Л., 1989
19. Сокурская Л.Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. – Х, 2006, разд.1.2, с. 73-139.
20. Тугаринов В.П. О ценностях жизни и культуры // Избранные философские труды. – М.: Изд-во МГУ, 1960 – 156 с.
21. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. – 1994. - №1. – с. 226-240
22. Харскович М. Дас. Процессы культурного изменения // Культурология – 2005 - № 1 (32). – с. 4-39
23. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций./ Под ред. Б.С. Ерасова; пер. с англ. – М.: Аспект-пресс. - 1999. – 416 с.
24. Якуба Е.А. право и нравственность как регуляторы общественных отношений при социализме. – Х., Изд-во Харьковского университета, 1970. – 208 с.

Література до теми III "Особистість у системі соціальних зв'язків":

1. Бенько Л. Нормативна і девіантна поведінка особистості в умовах соціалізації // Соціальна психологія – 2006. - №4. – С. 105-126.
2. Гишинский Я.И., Афанасьев В.С. Социология девиантного (отклоняющегося) поведения: Учеб. Пособие. – СПб.: Изд-во филиала ин-та социологии РАН, 1993 – 167 с.
3. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и ценностные ориентации личности // Психология личности в трудах отечественных психологов – СПб.: Питер, 2000. – 476 с.
4. Демків О.Б. Соціологія права і девіантної поведінки. Навч. посіб. – М.: ВУШНУ, 2007.
5. Емчура Е. Современная молодежь и каналы её социализации // Вестник МГУ. Серия 18: Социология и политология – 2006 - №3
6. Злобіна О. Категорія "особистість" у системі понять соціологічної теорії // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2002 – №2. – С. 121-134.
7. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 400 с.
8. Золотухін Г. Соціалізація в умовах незалежності: жертви й переможці // Соціальна психологія – 2006 - №3 (17) – с. 52-655. Дюркгейм Э. Самоубийство. Социологический этюд. – М.: Мысль, 1994. – 399 с.
9. Иваненков С.П. Проблемы социализации современной молодежи. Изд. 2-е, дополненное. Монография. – СПб, 2003. – 420 с.
10. Караев А.М. Социализация молодежи // Гуманитарные и социально-экономические науки. – 2005. - №3 – с. 124-128
11. Коэн А. Исследование проблем социальной дезорганизации и отклоняющегося поведения // Социология сегодня – М., 1965.
12. Кон И.С. В поисках себя. Личность и её самосознание. – М.: Наука, 1984. – 335 с.
13. Кон И.С. Открытия "Я" – М.: Политиздат, 1978. – 367 с.
14. Кон И.С. Социология личности. – М.: Политиздат, 1967. – 383 с.
15. Костюченко Л.Г. Введение в теорию личности: социокультурный подход: Учебное пособие для вузов. – М.: Независимый институт гражданского общества, 2003. – 272 с.

16. Ланцова Л.А., Шурупова М.Ф. Социологическая теория девиантного поведения // Социально-политический журнал – 1993 - №4.
17. Маслоу А. Мотивация и личность: Пер. с англ. – СПб.: Евразия, 1999. – 478 с.
18. Мертон Р. Социальная структура и аномия // СОЦИС – 1992 - №3, С. 104-114; №4, с. 91-96.
19. Молодежь и наркотики (социология наркотизма) / Под ред. В.А. Соболева и И.П. Рущенко – Харьков, 2000.
20. Немировский В.С. Социология личности. Теория и опыт исследования. – Красноярск.: КГУ, 1989.
21. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001 - №1. – С. 5-26.
22. Революция притязаний и изменение жизненных стратегий молодежи: 1985-1995 / Под ред. В.С. Магун – М., 1998
23. Саморегулирование и прогнозирование социального поведения личности / Под ред. В.А. Ядова. – Л.: Наука, 1979. – 264 с.
24. Сокурянська Л.Г. Соціалізація особистості: концептуальні підходи // Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації / За ред. Л.Г. Сокурянської. Колект. Монографія. – Харків: Видавничий центр ХНУ, 2000. – с. 9-16.
25. Сокурянская Л.Г. Ценностное поле личности как проявление амбивалентности индивидуального сознания // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. У 2-х т. Т.1. – Харків: Вид. центр ХНУ, 2006 – с.225-232
26. Топилина Е.С. Особенности социализации молодого поколения в современном мире // Гуманитарные и социально-экономические науки – 2006 - №3.
27. Феофанов К.П. Социальная аномия: обзор подходов в американской социологии. // СОЦИС – 1992 - №5.
28. Хмелько В.Е. Социальная направленность личности: некоторые вопросы теории и методики социологического исследования. – К.: Политиздат Украины, 1988. – 279 с.
29. Якуба Е.А. Критерии и показатели социальной активности личности // Елена Александровна Якуба: Ученый, Учитель, Человек (Исследования и воспоминания) – Х., 2004, с. 127-134.

Література до теми IV " Соціальні групи як складові соціальної структури ":

1. Арбеніна В.Л. Соціальний статус етнічних груп та його виміри // Вісник Львівського університету імені І. Франка. – 2008. – Вип.. 2. – С. 147-161.
2. Арбеніна В.Л. Як можливо перетворення номінальних етнічних груп у реальні? // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна "Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи". – 2005 - №652 – с. 66-72.
3. Балабанова Е.С. Домашний труд как символ гендера и власти // СОЦИС – 2005. - №6. – С. 109-120.
4. Беляева Л.А. Социальный портрет возрастных когорт в постсоветской России // Социологические исследования. – 2004. - №10. – С. 31-42.
5. Герасимова Т.М. Пожилая женщина современной России: методология и результаты гендерного анализа биографий // Феминистическая теория и практика: Восток-Запад. Материалы международной научно-практической конференции // СП.: ПУГИ, 1996. – С. 163-178.
6. Город и государство: проблемы, тревоги, надежды горожан востока Украины / Под ред. В.С. Бакирова, Е.П. Кушнарева. – Х.: Форт ЛТД, 1996. – 236 с.
7. Гурко Т.А. Социополовой аспект социальной стратификации в постсоветской России // Гендерные тетради: вып. 2-ой. – СП.: Филиал Ин-та социологии РАН, 1999. – с. 55-66.

8. Друзь Е.В. Социальное положение женщины в обществе. – Харьков.: Консул, 2001. – 424 с.
9. Етнонаціональна структура українського суспільства // В.Б. Євнух, В.П. Трощинський, К.Ю. Галушка, К.О. Чернова. – К.: Наукова думка, 2004. – 342 с.
10. Заборовски В. Эволюция социальной структуры: перспектива поколений // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. - №1. – С. 8-36.
11. Иващенко О. Статусные неравенства: эффект возраста // Новые социальные неравенства / Под ред. С.А. Макеева. – К., 2006, с. 254-269.
12. Качанов Ю.Л., Шматко Н.А. Как возможна социальная группа?)К проблеме реальности в социологии) // СОЦИС. – 1996. - №2. – С. 90-104.
13. Константиновский Д.Л. динамика неравенства. Российская молодежь в меняющемся обществе: ориентации и пути в сфере образования (от 1960-х годов к 2000-му) / Под ред. В.Н. Шубкина. – М.: Эдиториал УРСС, 1999.
14. Кухтевич Т.Н., Добрынина в.И. Постарение населения Земли как социокультурная проблема // Вестник МГУ, Серия 18. Социология и политология. – 2006. - №3.
15. Лавриненко Н. Динамика гендерного неравенства в постсоветской Украине. // Новые социальные неравенства / Под ред. С.А. Макеева. – К., 2006. – с. 225-253.
16. Макеев С.А. Социальные перемещения в крупном городе. – К., 1989.
17. Максимова С.Г. Старость: социальное отчуждение или социальное принятие? // вестник МГУ. Социология и политология. – 2002 - №4. – с. 179-193.
18. Мкртчян Г.М. Стратификация молодежи в сферах образования, занятости и потребления // Социологические исследования. – 2005. - №2. – С. 104-113.
19. Молодь України у дзеркалі соціології / Заг. Ред.. О. Балакіревої і О. Яременка. – К.: УІСД, 2001 – 210 с.
20. Молодежь и общество на рубеже веков / Под науч. Ред. И.М. Ильинского. – М.: Голос, 1999.
21. Образ жизни населения крупного города. – Л, 1988.
22. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - №1. – С. 5-26.
23. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації: Колект. Моногр. / Під ред.. Л.Г. Сокурянської – Харків.: Вид. центр Харк. Нац. Ун-ту ім. В.Н. Каразіна, 2000 – 206 с.
24. Прибыткова И.М. Межнациональные отношения и потенциальные конфликты в Украине // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – с. 229-237.
25. Самофалова Д.Л. Гендерные аспекты социального неравенства // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2002. – с. 283-285.
26. Сарсенбаева Р. Феминизм как политическое явление. // Вестник МГУ. Серия 18. социология и политология. – 2004. – 33. – С. 73-79.
27. Силласте Г.Г. Социогендерные отношения в период социальной трансформации. // СОЦИС – 1994. - №3.
28. Силласте Г.Г. Эволюция социальных позиций женщин в меняющемся российском обществе // СОЦИС, - 1995, - №4.
29. Плиссовская Э.А., Линовицкая М. Современное общество: роль мужчины и женщины // Философская и социологическая мысль. – 1995 - №1, 2.
30. Скорик М. Гендерна стратифікація в українській перспективі. // Філософсько-антропологічні студії 2001. Спецвипуск – К.: Стилос, 2001. – с. 96-108.
31. Сокурянская Л.Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода. Монография. – Харьков: Изд-во ХНУ им. В.Н. Каразина, 2006 – 576 с.
32. Стрельник Е. Гендерное неравенство: Теоретико-методологические подходы к интерпретации // Соціологія: теорія, методи. Маркетинг. – 2005. - №4. – С. 147-154.

33. Рудницька Т.М. Етнічні спільноти України: тенденції соціальних змін. – К.: Ін-т соціології НАН України, 1998 – 176 с.
34. Рудницькі Т.М. Професійна, кваліфікаційна і галузева структура найбільш багато численних етнічних спільнот України // Філософська і соціологічна думка. – 1996. - №12. – С. 111-133.
35. Формирование социально-культурных общностей городского населения. – М., 1994.
36. Хоткина З.А. Неравенство мужчин и женщин в сферах общественного и домашнего труда // Справедливые и несправедливые социальные неравенства в современной России / Ред.-сост. Р.В. Рывкина. – М.: Референдум 2003 – с. 460-480.
37. Шведова Н.А. Гендерное равенство и цели развития (международный подход) // США-Канада: Экономика, политика, культура. – 2007. - №3 (447). – с. 3-18.
38. Шкаратан О.И., Сергеев Н.В. Реальные группы в социальной структуре современной России // Куда идет Россия? Власть, общество, личность. – М.: Московская Высшая школа соц. и эконом. Наук, 2000. – С. 253-265.
39. Шматко Н.А. Практические и конструируемые социальные группы: деятельность-активистский подход. // Россия: Трансформирующееся общество. – С. 104 – 122.
40. Якуба Е.А. Социальная зрелость социальных групп в условиях трансформации общества // Харьковские социологические чтения – 98. – Харьков, 1998. – С. 7-11.

Література до теми V "Соціальна стратифікація та соціальна нерівність":

1. Аитов Н.А. Понятие "социальная структура" в современной социологии // СОЦИС. – 1996. - №7. – С. 36-38.
2. Арутюнян Ю.В. О социальной структуре общества постсоветской России // СОЦИС – 2002 - №9. – С. 29-40.
3. Бабак О. Сприйняття населенням доходної та нормативної диференціації: уявлення про справедливість нерівності / Соціальні виміри суспільства: Збірник наукових праць. Вип.. 5. – К., 2002. – С. 277-294.
4. Бабенко С.С. Нерівності у сучасних суспільствах. Навч. Посіб. Для студентів соціологічних спеціальностей. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007.
5. Барбер Б. Структура социальной стратификации и тенденции социальной мобильности // Американская социология. Перспективы, проблемы, методы. – М.: Прогресс, 1972. – С. 244 – 245.
6. Вебер М. Основные понятия стратификации // Человек и общество: Хрестоматия. / Под ред. А.А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – С. 85-106.
Доступно на <http://socnet.narod.ru/library/authors/ilyin/hrest//Weber.htm/>
7. Вишняк А. Средний класс в Украине: мифы и реальность// http://dialogs.org.ua/project_na_full.php?id=202.
8. Гидденс Э. Стратификация и классовая структура // Социологические исследования – 1992. - №9. – с. 112 – 123.
9. Голенкова З.Т., Игитханян Е.Д. Средние слои в современной России // СОЦИС – 1998 - №7.
10. Головаха Є.І. Зміна соціальної структури і формування середнього класу в Україні // Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні. – К.: "Демократичні ініціативи", 1997. – с. 118 – 133. доступно на <http://www.nir.ru/sj/4golov.htm>.
11. Дэвис К. Функционалистское обоснование стратификации // Человек и общество: Хрестоматия. – К.: Институт социологии НАУ, 1999. – с. 107-117.
12. Заславская Т.И. Бизнес-слой российского общества: сущность, структура, статус. // Общественные науки и современность – 1995. - №1.
13. Заславская Т.И. Социальная структура современного российского общества// Общественные науки и современность. – 1997. - №2. – С.5 – 23.

14. Заславская Т.И. Социоструктурный аспект трансформации российского общества // СОЦИС – 2000 - №3 – с. 4-13
15. Заславская т.И. Трансформация социальной структуры российского общества // Куда идет Россия?.. Социальная трансформация постсоветского пространства. – М.: Аспект-Пресс, 1996.
16. Изменение социально-классовой структуры общества в условиях его трансформации / Под ред. Е.А. Якубы. – Х.: Основа, 1997. – 192 с.
17. Ильин В.И. Социальное неравенство. – М.: ЦСО ИС РАН, 2000. – С. 188-212 – Доступно на <http://socnet.narod.ru/library/authors/ilyin/neravenstvo/content.htm>
18. Классовое общество. Теория и эмпирические реалии / Под ред. С.А. Макеева, О.Д. Куценко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2003 – 258 с.
19. Ковалівко Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посіб. – Львів: "Магнолія 2006", 2007. – 328 с.
20. Ковалівко Н.В. Соціальна структура та соціальна стратифікація: Навчально-методичні матеріали. – Львів, Львівський національний університет ім. І. Франка, 2007.
21. Ковалівко Н. Сучасні типи соціальної мобільності населення // Соціальна психологія – 2007. – №2 (22). – С. 48-60.
22. Култыгин В.П. Исследования социальной структуры в переходных обществах // СОЦИС – 2002. - №4. – С. 121-129.
23. Куценко О.Д. Класс как концепт для анализа современных социальных процессов // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 1999. – С. 20-25.
24. Куценко О.Д. Общество неравных. Классовый анализ неравенства в современном обществе: Опыт западной социологии. –Х.: Изд-во ХНУ, 2000. – 316 с.
25. Левинсон А. Средний класс и кризис. // Доступно на: <http://dialogs.prg.ua/issuefull.php?id=14928/>
26. Лисюк Н. Р. Середній клас як активний суб'єкт соціальних трансформацій в Україні // Український соціум – 2006 - №1 (12). – с. 65-72.
27. Макеев С. Классовый анализ в современной социологии // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - №3. – С. 5-22.
28. Макеев С. Процеси соціальної структури в сучасній Україні // Політична думка. – 1998. - №2. – С. 70-87.
29. Макеев С.Д. Социальная мобильность и идентичности в структурной перспективе // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – Харків.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 1999. – С. 9-14.
30. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура // Человек и общество. Хрестоматия. / Под ред. С.А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины. - 1999. – С. 38-76.
31. Михайленко О. М. Понятие среднего класса в современной социально-политической науке // Социально-гуманитарные знания. – 2007. - №1. – С. 106 – 120.
32. Ніколаєвська А.М. Нерівність в освіті: пострадянські реалії // Вісник харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер.: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2006. - №752. – с. 99-108.
33. Новые социальные неравенства / Под ред. С.Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2006.
34. Образование как фактор социальной дифференциации и мобильности // Социологические исследования. – 2003. - №5.
35. Оксамитна С.М. Динаміка соціальної структури та соціальної мобільності 1993-2003 // Українське суспільство 2003 Соціологічний моніторинг / За ред.. В.М. Ворони, М.О. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2003. – С. 303-313.
36. Оксамитна С.М. Уявна соціальна піраміда: тенденції визначення свого місця в ній // Українське суспільство: десять років незалежності (соціологічний моніторинг та

коментар науковців) / За ред. В.М. Ворони, М.О. Шульги – К.: Ін-т соціології НАН України, 2001. – С. 286-297.

37. Подвижность структуры. Современные процессы социальной мобильности / Makeev S.A., Pribytkova I.M., Simonchuk E.V. и др. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 204 с.

38. Попова И.П. Новые маргинальные группы в российском обществе. // СОЦИС – 1999 - №7.

39. Прибиткова І. Ми – не маргінали, маргінали – не ми? // Філософська і соціологічна думка – 1995 - № 11-12. – С. 70-86.

40. радаев В.В., Шкаратан О.И. Социальная стратификация: Учебное пособие. – М.: Аспект пресс, 1996 - Доступно на <http://socnet.narod.ru/library/authors/Radaev/index.htm>

41. Райт Э. Марксистские концепции классовой структуры // В кн.: Ильин В. теория социальной стратификации в западной социологии. (Хрестоматия) – Доступно на: <http://socnet.narod.ru/library/authors/ilyin/hrest/content.htm>

42. Симончук Е.В. Средний класс: люди и статусы. – Киев, 2003.

43. Сорокин П. Социальная стратификация и мобильность / Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992. – С. 297-373.

44. Социальное неравенство этнических групп: представления и реальность. / Авт. Проекта и отв. ред. Л.М. Дробижева. – М.: Akademia, 2002. – 480 с.

45. Старков Е.М. Маргиналы // В человеческом измерении. – М., 1989.

46. Суименко Е.И. Социальная структура украинского общества // <http://www.marx-journat.comunist.ru/no18/Sozstruktura.htm>

47. Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред.. С. Макеєва. – К., 2006. – 372 с.

48. Тапилина В.С. Социально-экономические неравенства: причины богатства и бедности // Социальная траектория реформируемой России: Исследования новосибирской экономико-социологической школы / Ред. Т.И. Заславская, З.И. Калугина. – Новосибирск: Наука, 1999. – С. 385 – 397.

49. Толстых Н. Бедность как форма социального исключения // Соціальні виміри суспільства: Збірник наукових праць. – Вип. 5. – К., 2002. – С. 270-276.

50. Трансформация социальной структуры и стратификация российского общества / Голенкова З.Т., Гридчин Ю.В., Иштханян Е.Д. – М.: Ин-т социологии РАН, 1996.

51. Хахулина Л.А., Стивенсон С.А. массовые представления о неравенстве и справедливости // Куда идет Россия? Общее и особенное в современном развитии / Под общ. ред. Т.И. Заславской. – М.: Интерцентр, 1997. – с. 243 – 252.

52. черныш М.Ф. Социальная дифференциация в современном обществе: множественность форм // В кн.: Россия: трансформирующееся общество / Под ред В.А. Ядова. – М.: Изд-во "Канон-пресс-Ц", 2001. – С. 77-89.

53. Шульга М. Національна і політична маргіналізація за умов системної кризи // Соціологія: теорія, методи, маркетинг – 2002 - №1. – С. 15-20.

54. Шульга Н.А. Социальная структура украинского общества и проблемы формирования самоидентичности социальных групп // Доступно на: [http:// rk.org.ua/ cgi-bin/weblog/view.cgi?id=4838cat id=b 8print=1](http://rk.org.ua/cgi-bin/weblog/view.cgi?id=4838cat id=b 8print=1).

Література до теми VI " Соціальні інститути ":

Загальні роботи:

1. Войнович С.О. Соціальні інститути суспільства: рід, влада, власність. – К.: Ін-т соціології НАНУ, - 1998. – 170 с.

2. Глотов М. Социальный институт: определение, структура, классификация // СОЦИС – 2003 - №10 – с. 13-19.

3. Головаха Е., Паніна Н. Пострадянська деінституціоналізація і становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - №4. – С. 5-22.

4. Кармазіна М. "Інститут" та "інституція": проблеми розрізнення понять // <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=18n=598c=1308.-20.03.09>.
5. Макеєв С. Соціальні інститути: класичні тлумачення й сучасні підходи до вивчення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг – 2003 - №4. – С. 5-20.
6. Матусевич В. Соціальний інститут: функція, генезис, структура // Соціологія: теорія, методи, маркетинг – 2004 - №4. – С. 43-54.
7. Норт Д. Інститути, інституціональні зміни і функціонування економіки: Фонд економ. Книги "Начала", 1997.
8. Оссовський В. Соціальна організація та соціальна інституція // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - №3 – С. 45-52.
9. Проблеми розвитку розвитку соціологічної теорії: Трансформація соціальних інститутів та інституціональної структури суспільства. – К., 2003.
10. Чернецкий Ю. Современный институционализм как направление социологического теоретизирования // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - №2. – С. 45-52.

Інститут економіки:

11. Бабосов Е.М. Экономическая социология: Вопросы и ответы. – Минск: Тетра-Системс, 2004.
12. Вакуленко С.М. Соціологія праці: навчальний посібник для студентів.: Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006.
13. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Вебер М. Избранные произведения. – М.: прогресс, 1990. – С. 61-273.
14. Заславская Т.И., Рывкина Р.В. Социология экономической жизни. – Новосибирск: Наука, 1991.
15. Копатько Е., Ляшенко А. Социально-экономическое самочувствие граждан: украинская специфика // Интеграция в Евразии: социологическое измерение. Вып. 2. Ред. И составит. И.В. Задорин. – М.: ИНЭС, 2008. – С. 31-50.
16. Кучерів І., Бекешкіна І., Головаха Є., Макеєв С. Економічна свідомість населення України // Політичний портрет України. – 1996. - №15
17. Логвинова Н. Безработица в странах СНГ: попытка социологического анализа // Социология: теория, методы, маркетинг – 2003 - №3. – С. 137 – 143.
18. Пилипенко В. Людина в ринковому суспільстві: орієнтації, поведінка, культура. – К.: ПУ "Фоліант", 2005.
19. Полякова Н.П. труд в социологической теории // Вестник МГУ. Серия 18. Социология и политология – 2004 - №2-3. – С. 130-147.
20. Промышленное предприятие и его люди: проблемы социально-экономического поведения. / Под общ. ред. В.Н. Вороны, Е.И. Суименко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2001.
21. Радаев В.В. Экономическая социология: Курс лекций. – М.: Аспект пресс, 1997. Гл 4-6.
22. Суименко Е. Экономическое поведение: экспликация понятия и типологическая характеристика / Социология: Теория, методы, маркетинг. – 2002 - №4. – С. 168-188.
23. Терещенко Н.В. Подолання суперечностей між мотивацією трудової діяльності та розвитком економіки на сучасному етапі формування ринкових відносин // Український соціум. – 2005. - №4 (9) – С. 103-112.
24. Чепурко Г. Зайнятість населення України: Зміни і тенденції. – К: Ін-т соціології НАН України, 2007.
25. економічна соціологія: Навч. посібник / За ред.. В.М. Вороны, В.Є. Пилипенка. – К.: Ін-т соціології НАН України, 1997. – 273 с.

Інститут політики:

1. Артемов Г.П. Политическая социология: Учеб. Пособие. – М., 2002.
2. Амелин В.Н. Социология политики: Спецкурс. – М., 1992.

3. Вебер М. Политика как призвание и профессия // Вебер М. Избранные произведения. М., 1990.
4. Матусевич В. Політична культура: теоретико-методологічні проблеми дослідження // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 1998. - №4-5. С. 5-16.
5. Танчер В.В. Соціально-політична трансформація України: реальність, міфологеми, проблеми вибору. – К.: Логос, 1997.
6. Политическая культура населения Украины. Результаты социологических исследований / Е.И. Головаха, Н.В. Панина, Ю.Н. Пахолов и др. – К.: Наукова думка, 1993.
7. Соціально-політична трансформація України: Реальність, міфологеми, проблеми вибору / М.Михальченко, В. Журавський, В. Танчер та ін. – К.: Логос, 1997. – 178.

Інститут освіти:

1. Астахова В. Система образования Украины в поисках ответов на глобальные вызовы эпохи / Новий колегіум. – 2004. - №5-6. – с. 12-15.
2. Астахова Е.В. Трансформация социальных функций высшего образования в современных условиях. – Х.: ХГИ "НУА", 1999.
3. Добренёва Е.В. Образование как социальный институт и дискурс // Социология власти – 2006 - №5. – С. 141-146.
4. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций) – М.: Совершенство, 1998. – 607 с.
5. Зиятдинова Ф.Г. Социальное положение и престиж учительства: проблемы, пути решения. – М.: Луч, 1992.
6. Кармадонов О.А. Институт образования в современном мире: основные тенденции развития // Социально-гуманитарные знания. – 2006. - №6. – С. 75-87.
7. Константиновский Д.Л. Институт образования: мифы и реальность. // куда идет Россия?.. Формальные институты и реальные практики. / Под ред. Т.И. Заславской. – М.: МВШСЭН, 2002. – С. 219-226.
8. Навроцкий И.
9. Тарапов И.Е. Интеллектуальный труд, наука и образование. Кризис в Украине. – Харьков, 1994.
10. народное образование в условиях перестройки: Социологические очерки. – М., 1990.
11. Чернецкий Ю.П. Высшее образование в рыночной экономике – М., 1991.

Інститут сім'ї:

1. Вакуленко С.М. Соціологія сім'ї: навчально-методичний посібник для викладачів та студентів. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2003.
2. Гаспарян Ю.Д. Семья на пороге XXI века: социологические проблемы. / Под ред. К.Н. Хабибуллина. – СПб.: Петрополис, 1999 – 320 с.
3. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографические аспекты. – Л., 1984.
4. Голод С.И. Семья и брак: Историко-социологический анализ. – СПб.: Петрополис, 1998.
5. Кравченко Т.В. Сучасна сім'я у фокусі наукових досліджень // Український соціум. – 2006. - №2 (16) – с. 142-150.
6. Мацковский М.С. Социология семьи: Проблемы теории, методологии и методики. – М.: Наука, 1989 – 117 с.
7. Солонников В.В. Семья: социологическая и социально-психологическая парадигмы. – СОЦИС – 1994 - №6.
8. Социология семьи: Учеб. / Под ред. А. Антонова. – М.: Инфра-М., 2007.
9. Харчев А.Г., Мацковский М.Г. Современная семья и её проблемы. – М., 1997.

Інститут ЗМІ:

1. Бакулов Г.Н. Нормативные теории массовой коммуникации // Социс – 2005. - №1. – С. 105-114.
2. Бормиполець О. Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію // Соціальна психологія. – 2006. - №6 (20). – С. 153-163.
3. Бурдые П.О. Телевидение и журналистика. / Пер. с фр. – М., 2002.
4. Вершинин М.С. Политическая коммуникация в информационном обществе. – СПб.: изд-во Михайлова В.А., 2001.
5. Воробьев А.М. Средства массовой информации как фактор формирования гражданского общества: процесс, тенденции, противоречия. – Екатеринбург.: Изд-во УрЮИ МВД России, 1998.
6. Гудков Л., Дубин Б. Общество телезрителей: массы и массовые коммуникации в России до конца 90-х годов // Мониторинг общественного мнения. – 2001 - №2. – С. 31-45.
7. Иванов В.Ф. Соціологія масової комунікації: Навч. посібник. – К.: ВПУ "Київськ. Ун-т", 2000. – 209 с.
8. Карпухин О.И., Макарович Є.Ф. Манипулирование массами – инструмент PR революций в эпоху глобализации и экспорта демократии // Социально-гуманитарные знания. – 2005. - №5. – С. 26-52.
9. Корогодин В., Корогодина В. Информация как основа жизни. – Дубна: Феникс, 2000.
10. Луман Н. Медиа коммуникации. / Пер. с нем. – М., 2005.
11. Маркарян В.В. Влияние массовой коммуникации на политический процесс: анализ западных концепций // Социология власти. – 2006. - №5. – С. 99 – 107.
12. Назаров М.М. массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований. – М.: УРСС, 1999.
13. Науменко Т.В. Социология массовой коммуникации: Учебн. Пособие. – СПб.: Питер, 2005.
14. почепцов Г.Г. Теория коммуникации. – М.: "Рефл-бук", К.: "Ваклер", 2001.
15. Соколов А.В. Социальные коммуникации: Учебно-методич. пособие. – М.: ИПО Профиздат, 2003. Федотова Л.Н. Социология массовой коммуникации: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2003.
16. Федотова Л.Н. Социология массовой коммуникации: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2003.

Інститут релігії:

1. Гаврилов Ю.А. и др. Конфессиональные особенности религиозной веры и представлений о её социальных функциях // Ю.А. Гаврилов, Е.Н. Кофанова, М.Л. Мчедалов, А.Г. Шевченко – Социс – 2005. - №6. – С. 46-56.
2. Гараджа В.И. Социология религии: Учеб. Пособие. – М.: ИНФРА – М, 2005.
3. Грабовець О., Яковенко Ю. Релігія як соціальна технологія консолідації соціуму // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2001. - №3. – С. 111-122.
4. Зайцева-Чіпак Н. Соціологічні виміри релігійної свідомості // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Зб. наук. праць. – Харків, 2004. – С. 183-188.
5. Іванкова-Стецюк О.Б. Релігійний чинник соціально-політичного життя сучасного українського суспільства (конфесійний аспект) // методологія, теорія та практика соціологічного аналізу українського суспільства. Зб. наук. праць. – Х., 2003. – С. 322-327.
6. Кублицкая Е.А. Традиционная и нетрадиционная религиозность // Социс – 1990 - №5.
7. Лобье П. де. Социология религиозного феномена. – М.: Росийск. гос. гуманит. ун-т, 2000 – 47 с.
8. Москаленко В. Релігійний чинник у просторі українського соціуму // Соціальна психологія – 2006. - №2 (16) – с. 176-183.
9. Нельсон Л.Д. Секуляризація и социальная интеграция в сопоставительном аспекте. // Социс – 1992 - №7.

10. Панков А.Н. Межконфессиональные конфликты в современной Украине и их социальная природа // Перспективы – 2005 - №3 (31).
11. Рязанова Л. Религиозный ренессанс: попытка социологической диагностики // Социология: теория, методы. Маркетинг – 2001 - №4.
12. Резанова Л., Сєвєкіна О. Релігійні ідентифікації та практики // Соціокультурні ідентичності та практики. – К., 2002.
13. Соловей А.Н. проблемы религиозности общества // Наука. Релігія. Суспільство. – 2005 - №2.

Література до теми VII "Соціальні організації і соціальний контроль":

1. Социология: основы общей теории: Учебник для вузов / отв. Ред.. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев. – М.: Изд-во НОРМА, 2002. – Гл. VIII С. 265 – 288 – (Открытое общество)
2. Волков Ю.Г. Социология. Серия "Высшее образование". – Ростов-на Дону: Изд-во "Феникс", 2004. – Гл. 5, С. 243-248
3. Рущенко І.П. Соціологія: Підручник. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – Гл. 10, с. 310-324
4. Соціологія: Навч. посіб. / За ред.. С.О. Макеєва – 2-ге вид.. виправ. і доповн. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. – Розд. 5.
5. Смелзер Н. Социология: пер. с англ. – М.: Феникс, 1998. – С. 168-196.
6. Блау П.М. Исследования формальных организаций / Американская социология: перспективы, проблемы, методы: пер. с англ. – М., 1972.
7. Хижняк Л.М. Перетворення організацій в умовах соціально-економічних змін. – Х.: Основа, 1999.
8. Гвишиани Д.М. Организация и управление. Изд. 3-е. – М., 1998
9. Керженцев П.М. Принципы организации. – М., 1968.
10. Пригожин А. И. Организация: система и люди. – М., 1983
11. Пригожин А.И. Социология организаций. – М., 1980
12. Франчук В.И. Основы общей теории социальных организаций.
13. Щербина В.В. Социология организаций: Словарь-справочник. – М., 1996.
14. Гибсон Дж., Иванчевич Д.М., Донески Д.Х. Организации: поведение, структура, процессы: Пер. с англ. – М., 2000.
15. Косалс Л. Между хаосом и социальным порядком // Pro et Contra. – Т. 4. - №1. – с. 40-54.

Література до теми VIII "Соціальні організації і соціальний контроль":

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. – М.: Прогресс – Традиція, 2000. – 394 с.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования. – М.: Academia, 1999. - 786 с.
3. Волновые процессы в общественном развитии / Под ред. Васильчиковой В.В. и др. – Новосибирск: Изд-во НГУ, 1992.
4. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / Пер. з англ.. Н. Клиничук. – Л.: Кальварія, 2006.
5. Головаха Є.І. Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 1997. – 156 с.
6. Заславская Т.И. Посткоммунистические трансформации в свете классических теорий развития // Россия, которую мы обретаем / Отв. ред. Т.И. заславская, З.И. Калугина. – Новосибирск, 2003. – С. 15-29.
7. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – М.: Логос, 2000. – 288 с.
8. Кутуєв П. концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: Еволюція дослідницьких програм. – К.: Сталь, 2005.

9. Модернизация: зарубежный опыт и Россия. – М.: Агентство инфомат, 1994. – 114.
10. Постсоветская динамика украинского общества в европейском контексте: Общая дискуссия. // Социология, теория, методы, маркетинг. – 2002. - №3. – С.186-198.
11. Тофлер А. Третья хвиля – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.
12. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття: Кол. моногр. / За ред.. М.О. шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 1999 – 687 с.
13. Штомпка П. Социология социальных изменений / Под ред. Проф. В.А. Ядова – М.: Аспект-Пресс, 1996. – 223 с.
14. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций / Под ред. Б.С. Ерасова; Пер. с англ. – М.: Аспект-Пресс – 1999 – 416 с.